

“Tumbling Down the Rabbit Hole: Art Criticism on Social Networks and Internet Freedom”

Abstract

Since 2012, the New York-based curator and critic Brian Droittcour has been using his account on the online platform Yelp to write exhibition and art reviews. In reaction, Orit Gat analysed some questions about Yelp and its potential use as an art-criticism tool. By taking Droittcour as an example, Gat seemed to be encouraging the reader to view the Internet as a place where one could find new ways to write about art, opening up to a larger number of writers and a more diverse audience and range of styles. This article argues to the contrary: the online and social-media experience has been personalized to such an extent that exposure to diverse views and writing has become increasingly difficult. The English version of the essay is made available on *Sesit*'s website at <http://vvp.avu.cz/sesit/>.

Klíčová slova

umělecká kritika – sociální sítě – sociální média – současné umění – internet

Keywords

art criticism – social networks – social media – contemporary art – internet

Autorka je nezávislá kurátorka. Žije a pracuje v Berlíně.

elisa.rusca@gmail.com

Z angličtiny přeložil Radovan Baroš.

PÁD DO KRÁLIČÍ NORY. UMĚLECKÁ KRITIKA O SOCIÁLNÍCH SÍTÍCH A SVOBODĚ INTERNETU ELISA RUSCA

1 Jeho recenze si lze přečíst zde: <http://tcour.yelp.com> (cit. 24. 6. 2016).

2 Orit GAT, „Art Criticism in the Age of Yelp“, *Rhizome*, 12. listopadu 2013, <http://rhizome.org/editorial/2013/nov/12/art-criticism-age-yelp/> (cit. 24. 6. 2016).

Od roku 2012 uveřejňuje newyorský kurátor a kritik Brian Droitcour recenze výstav a výstavních prostor na internetové platformě Yelp.¹ Tato skutečnost vyvolala reakci: 12. listopadu 2013 publikovala Orit Gat v internetovém periodiku *Rhizome* text s názvem „Umělecká kritika ve věku Yelpu“. Ve svém pojednání autorka rozebírá některé otázky kolem fungování Yelpu a ptá se na jeho možné využití jako nástroje umělecké kritiky. Droitcourovy texty jí slouží za výchozí příklad, a dotýká se i některých jejich deontologických problémů, když uvádí:

V této éře „tiché krize“ kritiky se nabízí otázka, zda je Yelp problémem, nebo řešením našeho problému. [...] Navrhuji, aby expanze obdobného kritického psaní zahrnula i Yelp [...]. Prohlásit, že Yelp demokratizuje kritiku, zní možná až příliš populárně – a problematicky, když uvážíme, že zde hovoříme o ekonomice bezplatné práce a velké korporaci, která z ní těží –, avšak změnou parametrů toho, kdo je součástí kritického procesu a kdo stojí mimo něj, Yelp v každém případě otrásá základy kritického establishmentu.²

Tím, že si za příklad vzala Droitcourův případ, Gat podle všeho vyzývá čtenáře, aby pohlíželi na internet jako na prostor vyhrazený dialogu: jako na stále ještě částečně nezoranou půdu, kde se člověku nabízejí nové možnosti, jak psát o umění, půdu, jež se otevírá většímu počtu čtenářů a rozmanitějšímu publiku a na níž lze uplatnit nové styly. Sociální platforma, na níž je možné publikovat a která může údajně „standardní“ umělecké kritice vstříknout do žil „novou krev“, se zdá být vskutku inspirativním nápadem. Staví nás to však před otázku, zda je Droitcourův případ něčím výjimečným. Když se podíváme na celou kritickou produkci o umění na internetu (aniž bychom přitom přihlíželi ke stylu tohoto psaní), není už samotná skutečnost, že je k psaní o umění využíván právě Yelp, svým způsobem příznačná? A pokud ano, v jakém ohledu je používání sociálních platform jako Yelp specifické? Máme-li si zodpovědět tyto otázky, musíme se podívat na existující alternativní způsoby, jak psát o umění online; ještě než se do toho pustím, bych však chtěla upřesnit, že oněmi „alternativními způsoby“ mám na mysli psanou internetovou produkci, která nemá odpovídající protějšek v existujících papírových časopisech, jako jsou třeba internetové verze publikací *Frieze*, *Artforum* nebo *Art Press*, ani internetové magazíny jako *e-flux*, které jsou modelovány podle parametrů tradiční žurnalistiky. To je také v souladu s intencí Orit Gat, která se výslovně soustředí jen na „nové“ sociální platformy.

Existují čtyři upřednostňované kanály pro provozování kritiky umění na internetu: blogy, fóra, komunity a sociální sítě. Nejrozšířenější způsob, jak začít psát na internetu, je vytvořit si blog, což je informační a diskusní webová stránka, jež může mít jednoho autora či několik přispěvatelů, kteří publikují své příspěvky pod vlastním jménem či anonymně. Jako příklady uměleckých blogů lze uvést

ArtFCity (www.artfcity.com), *Art Sucks* (www.artsucks.com) nebo *Art Ravels* od Linney West (linneawest.com/blog).³ Vedle blogů existují internetová fóra, což jsou webové stránky, na nichž mohou uživatelé debatovat o rozličných tématech prostřednictvím zpráv, která tam uveřejňují. Fórum může být zaměřeno tematicky (progresivní rock, Japonsko, výtvarné umění atd.),⁴ nebo může sloužit určité komunitě (např. absolventům Harvardu, cizincům žijícím v Berlíně apod.).⁵ Komunitní fóra se podobají webovým komunitám; komunity se však zpravidla vyznačují složitějším systémem interakcí mezi svými členy, např. preferenčními systémy udělujícími větší či menší publicitu tématům a komentářům, které jejich členové pokládají za více či méně relevantní. O frekventovanosti toho či onoho tématu rozhoduje tedy součet osobních preferencí jednotlivých uživatelů: to platí například pro Reddit (www.reddit.com).

Webové komunity jako Reddit sdílejí některé styčné body s populárními sociálními sítěmi, jako jsou Facebook, Yelp nebo TripAdvisor, a to i navzdory tomu, že totožnost naprosté většiny uživatelů Redditu se skrývá pod nějakým nickem, kdežto sociální síť se snaží vyvarovat toho, aby jejich služeb využívali anonymní uživatelé. Sociální síť navíc disponuje softwarem, který je v bezprostřední interakci s počítači uživatelů, a umožňují tak individuální personalizaci; vzájemnou propojenost uživatelů pokládají za svou největší přednost.

Sociální síť Yelp se zrodila v roce 2004 jako informační webová stránka, na níž jsou publikovány recenze lokálních služeb. Jejími zakladateli jsou Jeremy Stoppelman a Russel Simmons, jimž v době jejího spuštění táhlo na třícitku a chovali neochvějně přesvědčení, že „nejlepšími kritiky jsou Joe či Jane odvedle“.⁶ Stoppelman a Simmons měli v úmyslu vyjít vstříc poptávce po zasvěcených tipech vyhledávaných

³ Jane JANECKO, „5 NYC Art Blogs You Should Be Reading“, *Huffington Post*, 26. září 2013, http://www.huffingtonpost.com/2013/09/26/nyc-art-bloggers-5-blogs-n_3997011.html (cit. 24. 6. 2016).

⁴ *ProgArchives.com*, <http://www.progarchives.com/forum> (cit. 24. 6. 2016); *japan-guide.com*, <http://www.japan-guide.com/forum/quedisplay.html> (cit. 24. 6. 2016); *thegradface.com*, <http://forum.thegradface.com/forum/79-visual> (cit. 24. 6. 2016).

⁵ *Harvard Alumni Association Discussion Forum*, <http://alumni.harvard.edu/help/discussion-groups> (cit. 25. 8. 2016); *InterNations Berlin Community*, <http://www.internations.org/berlin-expats/forum> (cit. 24. 6. 2016).

⁶ Heather MADDAN, „Casting the Net: Yelp Is on the Way“, *SFGate*, 18. června 2006, <http://www.sfgate.com/living/article/CASTING-THE-NET-Yelp-is-on-the-way-2494549.php> (cit. 24. 6. 2016).

nově přichozími do města nebo určité geografické oblasti, k čemuž je inspirovala osobní zkušenost po jejich přesídlení do San Francisca. Popularita Yelpu, který dostal v roce 2005 nový kabát, raketově stoupla v roce 2006 a dnes je jedním z předních globálních referenčních zdrojů mezi platformami svého druhu.

Po tomto krátkém expoze o rozličných možnostech psaní na internetu bychom mohli učinit závěr, že dnes existuje nepřeborný počet možností, jak na internetu debatovat o umění. Yelp je jen jednou z nich. V čem je tedy jako nástroj umělecké kritiky specifický?

Podívejme se, jak je tomu v případě Yelpu a Briana Droitcoura. Spisovatel, překladatel a kurátor působící v New Yorku začal svůj účet na Yelpu využívat k recenzování výstav a výstavních prostor v únoru 2012. Podle toho, co sdělila Orit Gat,⁷ to všechno začalo bez vážných úmyslů: „Hovořil jsem s kýmisi na jakési vernisáži o výstavě Aj Wej-weje v Galerii Mary Boon,“ říká Droitcour, „a pídili jsme se po tom, jestli je stále ještě otevřená. Když jsem si to vygoogloval, jedním z prvních výsledků byla recenze na Yelpu, a já si řekl: ‚Proč nezkusit začít psát recenze galerií na Yelp?‘“⁸ Z tohoto bezděčného nápadu se stal projekt, který trvá už čtvrtý rok, a Droitcour mezitím uveřejnil recenze dvaasedmdesáti galerií, jednadvaceti muzeí a několika dalších neziskových a nekonvenčních výstavních prostor (zařazených na jeho účtu na Yelpu pod rubriku „Umění a zábava“).⁹ Do tohoto projektu se podle všeho pustil z důvodu snadného přístupu veřejnosti ke svým recenzím, jakož i kvůli možnosti uplatnit při svém psaní širší stylistický repertoár. „Když jakožto umělecký kritik píšete recenzi, míváte občas pocit, že tím jen galerii dáváte příležitost něco uveřejnit, zařadit další stránku do složky v archivu, další řádek do životopisu umělce. Psaní recenzí mě začínalo frustrovat,“ uvádí Droitcour. Recenze z Yelpu zpravidla do těchto složek zařazovány nebývají.¹⁰

⁷ GAT, „Art Criticism in the Age of Yelp“.

⁸ *Ibid.*

⁹ Veškeré tyto údaje pocházejí z Droitcourova účtu na Yelpu a je možné si je ověřit zde: <http://tcour.com/index.php/present/yelp/> (cit. 24. 6. 2016).

¹⁰ GAT, „Art Criticism in the Age of Yelp“.

Podle Droitcoura dává tedy Yelp kritikovi větší svobodu; ten pak může sociální síť využívat jako prostor k experimentování s obsahem, stylem a čtenářským publikem. Odpověď na otázku, v čem se liší psaní o umění na Yelpu, tedy podle všeho souvisí se samotným charakterem sociální sítě: příspěvky vytvářené samotnými uživateli donekonečna rozšiřují hranice dané platformy a ustavují její virtuální strukturu, což z ní činí živoucí, organický systém. Tento bez přestání pulzující interaktivní tvor se tak stává ideálním místem, z něhož lze pohotově a efektivně zvoleným způsobem oslovit co nejširší možné publikum a zároveň okamžitě zasáhnout do jakékoliv diskuse. Odvrácenou stranou tohoto úchvatného aparátu je skutečnost, že řadový uživatel není s to přehlédnout ani prozkoumat jeho celou obsahovou náplň. Jak záhy uvidíme, tato okolnost může usvědčit z omylu Orit Gat, která se domnívá, že Yelp je s to „otřást základy kritického establishmentu“, když „mění parametry toho, kdo je součástí kritického procesu a kdo stojí mimo něj“. A nejenom to. Yelp nastoluje i další deontologické otázky týkající se psaní na internetu, a to zejména ty, které se vztahují k problému jeho archivu: Jak si udržet přehled o všem, co bylo na síti uveřejněno? Jak tento materiál strukturovaně archivovat a jak ho studovat, abychom mohli rozvíjet historiografii umělecké kritiky a znalosti o ní? Někteří umělci se pokoušejí zodpovědět tyto otázky již od samých počátků digitálního věku. Snaha o archivování internetu je ústředním motivem práce průkopnice internetového umění Olii Lialiny, která už od konce devadesátých let sbírá, třídí a studuje internetové stránky z počátků vývoje internetu. Její projekt internetové archeologie klade důraz na nesmrtelnost dat, kvůli obrovskému množství dat uložených na internetu se však jedná o sisyfovské dílo. Dalším příkladem snahy o archivování

internetu je iniciativa „404 page not found“, webový portál, jenž eviduje zrušené webové stránky. Vznikla v roce 2009 se záměrem pátrat po webových stránkách vytvořených mezi lety 1994 a 2001, které mezitím nebyly – nebo byly jen minimálně – aktualizovány. A ještě jeden příklad z nedávné doby: v roce 2013 spustil Kenneth Goldsmith na základě původního návrhu Aarona Swartze iniciativu „Vytisknout internet“ („Printing out the Internet“), která si vytkla dvojí cíl: archivovat a zároveň zpřístupnit.

Jak vidno, existují tedy iniciativy, které se pokoušejí vypořádat s problémy archivace a studia internetu; netvrdím, že data není možné ukládat a uchovávat. Když však poukazují na praktické obtíže s archivováním internetu, hodlám tím zpochybnit existující metodologie, protože ukládání dat na uzavřených serverech se mi jeví jako naprosto něco jiného než jejich archivování pro účely dalšího bádání. Ve skutečnosti se zde potýkáme s problémem přístupu k uloženým datům: analýza „velkých dat“ je doposud využívána spíše soukromými korporacemi nežli badateli, kteří se zabývají studiem dějin internetu či moderních technologií. Jelikož z definice archivu vyplývá, že se jedná o soubor dokumentů historického významu, které jsou dostupné k dalšímu studiu, muselo by spojení „archivování internetu“ v první řadě znamenat, že veškerý materiál uložený na síti má historickou hodnotu, a v druhé řadě, že existují obecně uznávaná, standardizovaná kritéria, jak jej organizovat a studovat. Ačkoliv tedy data nesporně uchovávat lze, snahy o vybudování internetového archivu či pokusy o založení důkladně promyšlené databáze umělecké kritiky publikované na internetu již tak přesvědčivé výsledky nepřinášejí (pakliže je něco takového vůbec možné, protože množství dat obíhajících na internetu bez přestání narůstá a přibývá již po tři desetiletí, a tento proces očividně nemá konce).

Druhým hlediskem, které musíme vzít do úvahy, když uvažujeme o využití sociálních sítí ve smyslu, jaký navrhuje Gat, je otázka profesionální způsobilosti. Ta se dotýká celé řady dalších otázek, jako kdo píše pro koho, o čem a jak psát, nebo jak honorovat autory a proč jim vůbec platit, když existuje bezpočet dobrovolníků bombardujících sítí recenzními materiály, které lze publikovat a o nichž lze debatovat. Všechny tyto otázky souvisejí se skutečností, že internet je (více méně) otevřený všude a všem. Na síti tedy existuje mnoho hlasů. Tato pluralita však není organizována jako všeobecně uznávaný systém pravidel a zásad, jakým disponuje vláda v demokratické zemi (ačkoliv může navozovat iluzi demokracie již jen samotnou mnohostí prezentovaných názorů). Častokrát nicméně zapomínáme, že internet je síť založená na matematice. Je to technologický aparát řízený a kontrolovaný zákony jednotlivých národních států a mezinárodními úmluvami mezi vládami, korporacemi a uživateli. Jeho používání coby kritického nástroje není však omezeno jen na Droitcoura a Yelp: předmětem obšírné diskuse na toto téma se stal rovněž Facebook. Máme-li si objasnit toto tvrzení, musíme se podívat na kauzu Jerry Saltz versus Facebook.

Čtvrtého března 2015 byl uměleckému kritikovi časopisu *New York Magazine* Jerryemu Saltzovi zakázán přístup na Facebook.¹¹ Podle časové osy na jeho profilu se na Facebook zaregistroval v roce 2008; od té doby na svůj profil umisťoval reprodukce uměleckých děl, komentáře a recenze, které by snad mohly některé uživatele provokovat.¹² Vyobcování z Facebooku trvalo týden, během něhož se mezinárodní internetový tisk obšírně zaobíral Saltzovou kauzou a přemítal o důvodech zákazu, který mu znemožnil přístup k jeho profilu na sociální síti a komunikaci

11 Cait MUNRO, „Jerry Saltz Got Banned from Facebook“, *artnet News*, 4. března 2015, <https://news.artnet.com/art-world/jerry-saltz-got-banned-from-facebook-273607> (cit. 24. 6. 2016); Randy KENNEDY, „Jerry Saltz, New York Magazine Art Critic, Suspended from Facebook“, *ArtsBeat* blog, *New York Times*, 4. března 2015, <http://artsbeat.blogs.nytimes.com/2015/03/04/jerry-saltz-new-york-magazine-art-critic-suspended-from-facebook/> (cit. 24. 6. 2016).

12 Cait MUNRO, „Jerry Saltz Wins National Magazine Award for Commentary“, *artnet News*, 3. února 2015, <https://news.artnet.com/art-world/jerry-saltz-wins-national-magazine-award-for-commentary-241175> (cit. 24. 6. 2016); Andrew M. GOLDSTEIN, „Jerry Saltz on His (Brief) Exile From Facebook, and the Virtues of Medieval Torture Porn“, *Artspace*, 10. března 2015, http://www.artspace.com/magazine/interviews_features/qa/jerry-saltz-on-facebook-and-medieval-porn-52674 (cit. 24. 6. 2016).

s jejími dalšími členy. Doposud není známo, jaké byly důvody tohoto kroku; ještě téhož dne však Saltz událost okomentoval ze svého účtu na Twitteru: „Gratulace všem příslušníkům mravnostní policie, kteří si stěžovali Facebooku, že mé reprodukce středověkého a antického umění jsou „sexistické“, „obscénní“ a „mizogynní“! Způsobili jste, že jsem byl odříznut od Facebooku. Zaplatíte za to krví, byť ne svou vlastní. Líbám a objímám.“¹³ Tento případ otevřel Pandořinu skříňku s online komentáři o svobodě projevu na sociálních sítích; velká část těchto komentářů více či méně otevřeně pranýřovala Facebook a jeho cenzorské manýry.¹⁴ Aby Saltz předešel rozličným spekulacím a fámám, uveřejnil po odblokování svého účtu veřejné prohlášení, v němž zopakoval to, co tvrdil hned od samého počátku polemiky: 22. března napsal na Facebook, že „se neprohřešil proti „zásadám komunity““ Facebooku a že jej Facebook osobně zpravil, že zásady neporušil, a že jeho účet ani nezablokoval žádný tajemný cenzurní algoritmus. Podle Saltze „Facebook obdržel tolik stížností“ od jeho „přátel“ a osob sledujících jeho profil na materiály, které tam umístil, že společnosti nezbývalo nic jiného než tento profil zablokovat.¹⁵

Kauza Jerry Saltz vs. Facebook je příznačná z hlediska našeho vnímání virtuálního světa sociálních sítí. Mějme přitom na paměti, že skutečné důvody Saltzova zákazu jsou zatím obestřeny tajemstvím vzhledem k tomu, že Facebook nevydal žádné oficiální prohlášení o jeho důvodech a veškeré naše informace pocházejí od samotného Jerryho Saltze. Podle článku, jenž byl v roce 2014 publikován v magazínu *Wired*, funguje komplexní systém pro monitorování publikovaných vyobrazení provozovaný Facebookem díky trojúrovňovému systému kontroly vcelku spolehlivě, když má rozpoznat a vymazat z databáze

¹³ Josh DZIEZA, „Art Critic Jerry Saltz Suspended from Facebook“, *The Verge*, 4. března 2015, <http://www.theverge.com/2015/3/4/8151355/art-critic-jerry-saltz-suspended-from-facebook> (cit. 24. 6. 2016); Jerry SALTZ, „I Got Kicked off of Facebook for Posting Images of Medieval Art“, *Vulture*, 6. března 2015, <http://www.vulture.com/2015/03/facebook-banned-art.html> (cit. 24. 6. 2016).

¹⁴ Bojan MARIC, „Why Was Jerry Saltz Banned from Facebook?“, *WideWalls*, březen 2015, <http://www.widewalls.ch/why-was-jerry-saltz-banned-from-facebook/> (cit. 24. 6. 2016); „Jerry Saltz on Medieval Art, Censorship and Facebook“, *Phaidon*, 16. března 2015, <http://de.phaidon.com/agenda/art/articles/2015/march/16/jerry-saltz-on-medieval-art-censorship-and-facebook/> (cit. 24. 6. 2016); Emily GREENHOUSE, „Facebook Can't Tell the Difference between Art and Porn“, *Bloomberg Politics*, 12. března 2015, <http://www.bloomberg.com/politics/articles/2015-03-12/facebook-can-t-tell-the-difference-between-art-and-porn> (cit. 24. 6. 2016).

¹⁵ „Určeno bezpočtu těch, kteří na můj profil posílají historiky a karikatury o tom, jak FACEBOOK cenzuruje obrazy: ty z vás, kteří soudí, že jsem se prohřešil proti „zásadám komunity“ FACEBOOKU, a proto byl můj profil vymazán, stejně jako ty z vás, kteří mě pokládají za bojovníka proti cenzurování obrazů za strany FACEBOOKU, mohu ubezpečit, že nemohou být víc na omylu. 1. NEPROHŘEŠIL jsem se proti „zásadám komunity“ FACEBOOKU. 2. Facebook mi dal jasně najevo, že jsem

společnosti vyobrazení a videa obsahující násilí a pornografii. První úroveň obrany je čistě matematická: algoritmy automaticky detekují potenciálně „nebezpečné“ obrazy, načez je vyselektují a odešlou do cenzurního oddělení. Systém ještě není tak důmyslný, aby dokázal posoudit, zda bylo vyobrazení nahé ženy pořízeno s pornografickými nebo s uměleckými pohnutkami. Proto mají druhou rovinu ochrany na starosti zaměstnanci kontroly, kteří vyselektovaná vyobrazení třídí, a buďto je na síti ponechávají, nebo je definitivně vyřazují. Třetí úroveň kontroly provádějí samotní uživatelé. Pokud společnost obdrží velké množství stížností ohledně materiálu zveřejněného daným uživatelem, má společnost právo onomu uživateli po kratší či delší dobu zabránit ve využívání svých služeb.**16**

Účet Jerryho Saltze byl podle vlastního doznání dotyčného zablokovan na základě třetí úrovně kontroly. Mimoto se Saltz vyjádřil v tom smyslu, že „Facebook je mnohem otevřenější fórum nežli svět umění“.**17** Po pravdě, veřejnému obrazu Zuckerbergovy společnosti rozruch kolem Saltzovy interdikce ve výsledku prospěl. Ve veřejných debatách je společností jako Facebook často předhazováno, že když přijímají nějaké rozhodnutí, řídí se pouze vlastními zájmy. Skutečnost, že poplašný signál vzešel z řad samotných uživatelů, tomuto dojmu nepřímou odporuje: Saltzův profil nezablokoval žádný diktátor z managementu společnosti, protože Saltz byl veřejně odsouzen samotnými uživateli, jejichž značná část se podle všeho rozhodla jej ze sociální sítě vyloučit. „Internetoví fanatici“, jak jim říká Evgeny Morozov,**18** opěvují moc internetových mas jakožto novou a ryzí formu demokracie, což je zjevně problematické přesvědčení, byť na tomto místě se jím zabývat nehodlám. Z našeho úhlu pohledu je zajímavé, že Saltzův případ ukázal limity tohoto systému, v němž osobu a autoritu experta nahrazuje slepá síla davu, samotná pluralita

NEPORUŠIL žádnou ze zásad jeho komunity. 3. Provinil jsem se proti „zásadám komunity“ UMĚLECKÉHO SVĚTA, které jsou daleko konzervativnější, puritánštější a striktnější než ty, které vyznávají společností jako FACEBOOK. 4. Facebook obdržel tolik stížností na tolik mnou publikovaných vyobrazení od MÝCH facebookových přátel a příznivců, že se rozhodl můj profil zablokovat. 5. Z toho důvodu mažu veškeré příspěvky na adresu skandálně konzervativní politiky Facebooku vůči vyobrazením zveřejňovaným jeho uživateli. 6. Facebook je mnohem otevřenější fórum než svět umění. 8. Usměvavé tváře přátel a příznivců na Facebooku lžou; mohu to doložit...“ (Z facebookového účtu Jerryho Saltze, vloženo 22. března 2015.)

16 Adrian CHEN, „The Laborers Who Keep Dick Pics and Beheadings out of Your Facebook Feed“, *Wired*, 23. října 2014, <http://www.wired.com/2014/10/content-moderation/> (24. 6. 2016); *idem*, „Inside Facebook's Outsourced Anti-porn and Gore Brigade, Where 'Camel Toes' Are More Offensive than 'Crushed Heads'“, *Gawker*, 16. února 2012, <http://gawker.com/5885714/inside-facebooks-outsourced-anti-porn-and-gore-brigade-where-camel-toes-are-more-offensive-than-crushed-heads> (cit. 24. 6. 2016).

17 SALTZ, „I Got Kicked off of Facebook“.

18 Evgeny MOROZOV, *The Net Delusion. The Dark Side of Internet Freedom*, New York: Public Affairs 2011.

hlasů na síti (pakliže důvodem jeho klatby skutečně byly stížnosti uživatelů). Navíc okolnosti, že Saltz nikdy neobviňoval za svůj zákaz Facebook a že jeho účet byl opětovně aktivován, stavějí Facebook na stranu zastánců svobody slova.

A za zmínku stojí ještě další aspekt: tak jako mnohé jiné společnosti podnikající na síti, i Facebook vydělává na svých uživateliích, přičemž jeho příjmy vzrůstají s počtem interakcí na jeho serverech. Když Facebook Jerryemu Saltzovi umožňuje, aby uveřejňoval své příspěvky a komunikoval s četnými svými příznivci a přáteli, zvyšuje tím na své síti uživatelský provoz, což zároveň zvyšuje i jeho cenu na trhu pro jeho vlastníky a administrátory. V zájmu Facebooku tedy bylo, aby nepřišel o tak plodného a aktivního člena jako Saltz.

Dalším příkladem marketingové politiky Facebooku, co se týče jeho zdánlivé zainteresovanosti na kultivaci plurality, je jeho služba „Instant Articles“. V daném okamžiku ji využívají pouze *New York Times* a *National Geographic*. Její princip je velice prostý: služba umožňuje vydavateli, aby své články umisťoval přímo na sociální síť, aniž by čtenáře přesměroval na externí zdroj (jak tomu bylo doposud). Služba Instant Articles přispívá ke standardizaci vydavatelského formátu, jakož i k pohodovějšímu načítání a rychlejší konzumaci zpráv uživateli. To opět přispívá k většímu provozu na síti, což ve výsledku znamená víc interakcí, a tím i vyšší zisky. Vydavatelé a autoři *New York Times* a *National Geographic* už tedy se sociální sítí nekomunikují jako nezávislí aktéři, kteří by ji využívali pouze ke zvýšení provozu na svých vlastních stránkách: namísto toho se sami stávají tvůrci obsahu globální mediální platformy.¹⁹

Tento projekt, byť se zatím nachází ve svých počátečních stadiích, by mohl v posledku vést až ke globální eliminaci externích zdrojů, které dnes

¹⁹ Daniele RIELLI, „Se Facebook si mangia tutto“, *Quit the Doner*, 31. července 2015, <http://www.quitthedoner.com/se-facebook-si-mangia-tutto/> (cit. 24. 6. 2016).

čtenářům umožňují přístup k širšímu spektru pohledů: nezávislé zdroje jsou cihly v architektuře individuálních a originálních nápadů, které jsou nepostradatelné pro zdravou kritickou rozpravu. Na nezávislé zdroje je již nyní obtížné natrefit vzhledem k tomu, že máme co do činění s internetem, který je založen na prediktivní analýze.

Prediktivní analýza pracuje s algoritmem navrženým tak, aby nabízel produkty, aktivity, informace, zdroje, diskusní skupiny atd.; nachází uplatnění rovněž ve webových vyhledávačích. Tento důmyslný systém nahlíží do historie hledání každého uživatele internetu. Jeho cílem je nabídnout každému uživateli internetu výsledky přizpůsobené jeho osobním preferencím, což mu nevyhnutelně brání ve svobodném přístupu ke globálnímu toku informací. Kdybychom se nenacházeli na virtuální síti, ale v reálném životě, měli bychom v případě systému založeného na prediktivní analýze co do činění s prapodivnou knihovnou. Představte si, že byste šli poprvé do knihovny s úmyslem vypůjčit si materiály k určitému tématu. Zaměstnanec knihovny vás uvede dovnitř, a protože jste tu poprvé, můžete se tu pohybovat volně. Nahlédnete do všech oddělení, vyberete si, co se vám k vašemu tématu hodí, a odejdete. Následujícího dne se tam vrátíte, protože zjistíte, že ke svému tématu potřebujete ještě něco jiného. Tentokrát vás však onen zřízenec hned pozná, a aniž byste o to požádali, má už pro vás přichystanou hromádku knih podobných těm, které jste si odnesli domů včera. Když vyslovíte přání porozhlédnout se mezi regály sami, pokouší se vás přesvědčit, že budete nejspíš potřebovat jenom knihy, které pro vás přichystal, a pustí vás jen do určitých oddílů knihovny. Ze zoufalství si vezmete některé z titulů, které pro vás vybral, přesto se vám však podaří odnést si domů i něco nového. Po nějakém čase se v knihovně opět zastavíte, tentokrát aniž byste hledali

něco konkrétního. Zaměstnanec knihovny si vás ještě pamatuje a ukáže vám hned dvě hromádky dokumentů, které by vás mohly zajímat, vybraných na základě veškerých knih, které vám padly do ruky během vašich dvou předchozích návštěv. Najednou se už nemusíte po ničem pít, protože zřízenec už částečně vychází vstříc vašim požadavkům. A tak to jde stále dál, až zapomenete, jaký byl účel vašeho bezděčného brouzdání po regálech knihovny, protože předpokládáte, že zaměstnanec knihovny vyjde vstříc vašim požadavkům a téměř ho ani nemusíte o nic žádat. Ten vám nicméně pod záminkou perfektní služby fakticky brání v přístupu k některým dokumentům.

Systém založený na prediktivní analýze změnil způsob, jakým zakoušíme a vnímáme internet, z něhož se stala personalizovaná platforma, která každého jednotlivého uživatele uzavírá v jeho vlastní bublině. Eli Pariser na to poukazuje ve své knize *Internetová informační bublina*.²⁰ Pariser uvádí:

Většina z nás se domnívá, že když si vygooglíme nějaký výraz, vidíme všichni stejné výsledky, a sice ty, které proslulý algoritmus Page Rank pokládá za nejautoritativnější na základě odkazů jiných stránek. Avšak od prosince 2009 tomu tak už není. Nyní obdržíte výsledky, které algoritmus Googlu navrhuje jako nejlepší pro vás osobně – a někomu jinému se mohou ukázat úplně jiné výsledky. Jinými slovy, dnes už neexistuje žádný standardní Google.²¹

A skutečnost je taková, že v prosinci 2009 oznámil Google prostřednictvím svého blogu, že začne používat „personalizované webové vyhledávání plošně“,²²

²⁰ Zmíněná kniha inspirovala rovněž výstavu *Filter Bubble*, kurátoři Hans Ulrich Obrist a Simon Castets, Curych: Westbau Kunsthalle, 31. 10. 2015 – 28. 2. 2016.

²¹ Eli PARISER, *The Filter Bubble. How the New Personalized Web Is Changing What We Read and How We Think*, Londýn: Penguin 2011, s. 2.

²² *Ibid.*, s. 2–3.

čímž radikálně změnil způsob, jakým fungují webové vyhledávače.

Terčem těchto úvah je skutečnost, že internet, jak je pojímán a strukturován dnes, není onou „zaslíbenou zemí svobody“²³ ani – vrátíme-li se zpět k Orit Gat – oním místem, kde lze do žil umírajícího těla umělecké kritiky vpravit novou krev, a sociální sítě nejsou oním prostorem, z něhož bychom mohli „otřást“ stávajícím uspořádáním světa. Kromě toho se nemohu zbavit pocitu, že kritika umění na alternativních webových platformách, jako jsou sociální média, má spíše negativní nežli pozitivní dopady; jak jsme viděli, problémy spojené s evidencí a archivováním toho, co bylo napsáno online, nám znesnadňují se k těmto materiálům dostat a studovat je, což může působit problémy z hlediska historiografie kritiky; publikování na sociálních sítích navíc devaluje profesi kritika umění, protože na síti je příliš mnoho hlasů bez struktury, která by byla s to dát vzniknout novému globálně uznávanému standardu psaní a tvorby; a konečně systém založený na prediktivní analýze není přístupný novým, nepředvídatelným událostem, protože zkušenost internetu pro každého jednotlivého uživatele je už nyní příliš úzce personalizována – a pakliže proti stávajícímu stavu nepodnikneme patřičné kroky, bude to v blízké budoucnosti ještě mnohem horší. Odmítnutí internetu a jeho potenciálu jako platformy pro psaní o výtvarném umění by však nebylo žádným řešením. Jakožto kritici, spisovatelé a uživatelé musíme objevit nové způsoby, jak přistupovat k internetu a jak postavit hráz nynějším trendům. Jen když budeme používat alternativní prostředky přístupu k netu, jakými jsou zašifrované vyhledávače, operační systémy a platformy, můžeme nynější systém porazit, a přicházet s novými způsoby, jak praktikovat uměleckou kritiku na síti. Toto

23 „Das Internet ist für uns alle Neuland“ („Internet je pro nás všechny země neznámá.“). Tuto větu pronesla německá kancléřka Angela Merkel devatenáctého června 2013 během setkání s americkým prezidentem Barakem Obamou; Merkel takto chtěla vyjádřit, že internet je relativně nové politické teritorium, které skýtá řadu nových příležitostí. Tato věta vzbudila na síti značný ohlas: odhalovala nevědomost, s níž politici častokrát hovořivají o internetu (který existuje už víc než tři desítky let a je vším jiným než neznámou zemí), a zavdala tak podněty k četným satirickým obrazům namířeným proti kolonizaci sítě vládami a korporacemi.

však neplatí jen pro uměleckou kritiku: je nezbytné vybudovat novou internetovou komunitu, která si bude vědoma fenoménu „digitální informační bubliny“ a bude se proti němu chtít bránit. Internet je ohromná věc a všichni by měli mít možnost využívat naplno jeho potenciál. Novinář a aktivistický hacker Jack Applebaum k tomu v roce 2015, bezprostředně po pařížských teroristických útocích z třináctého listopadu, na půdě Světového fóra pro demokracii uvedl:

Musíme být extrémní co do otevřenosti, vstřícnosti a oddanosti věci spravedlnosti. Máme dnes k dispozici technologii, která je s to nám napomoci stvrdit, zajistit si a posílit naše svobody, prostor, kde máme právo číst a svobodně se vyjadřovat, ale také povinnost chovat se k sobě dobře. Jisté skupiny [mezinárodní zpravodajská komunita, organizace vyžadující od svých zaměstnanců striktní dodržování dohod o mlčenlivosti] si přejí oslabit naši infrastrukturu, pokoušejí se prosadit cenzuru internetu soukromými a vládními subjekty, volají po legalizaci „zadních vrátek“, nebo dokonce i „předních vrátek“, která by nás všechny vystavila riziku. Už teď proti tomu můžete udělat dvě věci. Za prvé, můžete si nainstalovat [...] zašifrované platformy pro posílání zpráv a telefonování přes internet, které jsou s to obejít korporátní a agenturní „zadní vrátka“ a překonat cílené i masové špiclování [...]. A můžete si nainstalovat vyhledávač Tor, jenž vám dovolí brouzdat po síti v naprosté anonymitě a nezanechávat za sebou žádnou datovou stopu, s níž by si různí špiclové

mohli „pohrát“ a později ji zneužít proti vám. Pro různé skupiny a jednotlivce tak bude obtížnější obvinít vás z různých druhů kybernetického zločinu. [...] Měli bychom zabezpečit internet a postarat se o to, abychom takové praktiky co možná nejvíce znesnadnili, když už ne rovnou znemožnili. Naše bezpečnost vyžaduje přísné soukromí, autonomii, transparentnost a zodpovědnost; a vyžaduje i svobodu projevu stejně jako dodržování základních lidských práv. Nepotřebujeme méně demokracie, ale naopak více. A nepotřebujeme ani méně zabezpečené systémy, nýbrž naopak lépe zabezpečené systémy. A musíme je používat, spravovat a financovat.²⁴

²⁴ Jacob APPLEBAUM, „We Need More, not Less Democracy“, *Open Democracy*, 20. listopadu 2015, <https://www.opendemocracy.net/wfd/jacob-appelbaum/more-not-less-democracy> (cit. 24. 6. 2015).

Jak je patrné z tohoto citátu, potíže spojené se svobodným vyjadřováním na síti a se zapojením internetu do služeb demokracie jsou nesmírné a dobrá a nezávislá internetová kritika s nimi podle mého soudu úzce souvisí. Po pravdě řečeno, kvalitní webová kritika je podmíněna naprosto stejnými strukturami, s nimiž se setkávají běžní uživatelé internetu, a všeobecným přístupem, jaký k němu zaužívají. Jakožto profesionálové bychom měli dát hlavy dohromady a pokusit se nalézt nové, adekvátnější způsoby využívání internetu a jeho potenciálu, abychom vytvořili prostor pro nové možnosti psaní a umožnili vznik autentického archivu kritické produkce na síti.